

IEDZĪVOTĀJU DZĪVES LĪMENI RAKSTUROJOŠO RĀDĪTĀJU NOVĒRTĒJUMS LATVIJĀ

ASSESSMENT OF THE INDICATORS CHARACTERIZING THE STANDART OF LIVING OF THE INHABITANTS IN LATVIA

Anastasija Jeršova

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, anastasija.jershova@inbox.lv, Rēzekne, Latvija
Zinātniskā vadītāja: *Inta Kotāne, Mg.oec., lektore*

Abstract. Financial well-being characterizes the provision of the inhabitants with basic goods and services and the standard of living of the inhabitants, which can be assessed by using certain indicators. Theoretical study of the standard of living and standard of living indicators of the inhabitants provides an opportunity to assess the standard of living of the inhabitants in Latvia. Clarification and evaluation of correlations between various indicators characterizing the standard of living of the inhabitants creates conditions for the development of proposals for raising the standard of living of the inhabitants in Latvia. The author of the article believes that Latvian government should implement measures that would reduce regional development inequality in Latvia. Equalization of regional development would promote the activation of entrepreneurship in specific regions, which would accordingly increase the income of the inhabitants for both entrepreneurs and employees.

Keywords: economic growth, financial well-being, standard of living.

Ievads

Pētījuma aktualitāte ir saistāma ar to, ka dzīves līmenis raksturo iedzīvotāju materiālo labklājību, novērtējot objektīvos dzīves līmeni raksturojošos rādītājus. Materiālā labklājība ir garants tam, ka indivīds būs spējīgs apmierināt savas pamatvajadzības, kuras ir nepieciešamas dzīvošanai.

Pētījuma objekts: iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošie rādītāji.

Pētījuma priekšmets: iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošo rādītāju novērtējums.

Pētījuma mērķis ir noskaidrot iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošo rādītāju izmaiņu tendences Latvijā.

Pētījuma uzdevumi:

- izpētīt iedzīvotāju dzīves līmeņa jēdziena būtību un to raksturojošos rādītājus;
- noskaidrot iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošo rādītāju izmaiņas Latvijā laika periodā no 2009.gada līdz 2018.gadam;
- izpētīt kopsakarību starp dažādiem iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem;
- izstrādāt secinājumus un izvirzīt priekšlikumus iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanai Latvijā.

Hipotēze: iedzīvotāju dzīves līmenis Latvijā paaugstinās.

Pētījuma laika periods: pētījuma ietvaros statistikā informācija tika izmantota par 2009. - 2018.gadu.

Pētīšanas metodes: loģiski- konstruktīvā metode, zinātniskās dedukcijas metodes, analīzes metode, sintēzes metode, monogrāfiska jeb aprakstoša metode, savstarpējo sakarību statistiskās analīzes metode.

1. Iedzīvotāju dzīves līmenis un to raksturojošie rādītāji

Iedzīvotāju dzīves līmenis tiek definēts kā iedzīvotāju materiālo un kultūras vajadzību apmierināšanas pakāpe, kuru raksturo dažādu materiālo labumu patērēšana, ņemot vērā ekonomiskos un sociālos nosacījumus, dzīves un darba apstākļus un brīvā laika pavadīšanu (*Bērziņa, Bērziņš, Blunovs, u.c., 2008*). Iedzīvotāju dzīves līmenis tiek definēts arī kā materiālo

labumu veidi un to daudzums, ko patērē kāda indivīda grupa noteiktā laika periodā. Dzīves līmenis ir atkarīgs no tādiem faktoriem kā indivīda grupas naudas ienākumi, naudas pirktpēja, grupas locekļu skaits un vecums, saimniekošanas prasmes un dzīves standarta (*Grēviņa, Kaža, Kroders, u.c., 2000*).

Katrs iedzīvotājs var radīt materiālās un garīgās vērtības. Lielākā daļa enerģijas ikdienas dzīvē tiek patērēta tam, lai vairotu savu materiālo labklājību. Labas dzīves nodrošināšanai ir noteikti vairāki priekšnosacījumi, t.i., materiālā labklājība, veselība, izglītība, nodarbinātība, sociālā drošība, u.c. Tomēr neskaitot ekonomiskos rādītājus nozīmīga ir arī paša indivīda spēja veidot savu ikdienu tā, lai tiktu sasniegtas izvirzītās vēlmes (*Stratēģiskās analīzes komisija, 2006*).

Visbiežāk izmantojamie iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošie rādītāji ir teritorijas attīstības indekss, nacionālais kopprodukts (turpmāk – NKP) un iekšzemes kopprodukts (turpmāk – IKP) uz vienu iedzīvotāju, ilglietojamo preču daudzums uz 100 iedzīvotājiem, dažādi sociālie rādītāji (piemēram, pārtikas produktu patēriņš uz 1 iedzīvotāju, mūža ilgums, izglītības līmenis, u.c.) (*Bērziņa, Bērziņš, Blunovs, u.c., 2008*), pirktpējas līmenis (*Eiropas Savienība, 2019*), ienākumu nevienlīdzības rādītāji, rīcībā esošie ienākumi, materiālās nenodrošinātības rādītāji, mājsaimniecību budžetu apsekojums (*Centrālās statistikas pārvalde, 2015*), u.c. iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošie rādītāji.

Raksta autore uzskata, ka dzīves līmeņa interpretējums ir atkarīgs no izvirzītā pētījuma mērķa un pētāmās nozares. Iedzīvotāju dzīves līmenis var tikt pētīts izmantojot gan to raksturojošos objektīvos, gan subjektīvos rādītājus. Respektīvi pētījumu ietvaros var tikt analizēti tikai objektīvie dzīves līmeni raksturojošie rādītāji, par pamatu ņemot statistikas datus par vidējiem rādītājiem valstī un veikta to izmaiņu izpēte valstī vai izvērtēts iedzīvotāju subjektīvais viedoklis par to apmierinātību ar dzīvi un pašsajūtu.

Materiālā labklājība dod iespēju cilvēkiem izmantot visas iespējas, lai dzīvotu interesantu un piesātinātu dzīvi, līdz ar to svarīgu lomu dzīvē ieņem darbs un darba samaksa kā materiālās labklājības avots (*Anča, Barisa, Cimdiņš, u.c., 2006*). Ekonomikā dzīves līmeņa teorētiskais pamats ir iedzīvotāju vajadzību apmierināšana. Katram iedzīvotājam vajadzības tiek uztvertas kā nepieciešamība, bet dzīves kvalitātes kontekstā vajadzību apmierināšana tiek raksturota kā pirmās nepieciešamības preču nodrošināšana dzīvošanai (*Safronova, 2014*).

Pēc raksta autores domām, kā primārie iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošie rādītāji ir tie, kas raksturo cilvēku materiālo labklājību, nosakot to spēju iegādāties preces un izmantot pakalpojumus, kas ir nepieciešami, lai nodrošinātu dzīvei labvēlīgus apstākļus. Tāpēc turpmāk šī raksta ietvaros tiks veikta tādu iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošo rādītāju izpēte kā IKP uz vienu iedzīvotāju, mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli, ienākumu nevienlīdzība, nabadzības līmenis un teritoriju attīstības indekss. Šo rādītāju kopīgā iezīme ir tā, ka tie raksturo iedzīvotāju materiālo labklājību un iespējas to paaugstināt.

2. Iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošo rādītāji un to izmaiņu tendences Latvijā

IKP raksturo valsts teritorijā saražotās produkcijas vai pakalpojumu summāro vērtību gada laikā (*Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, 2020*), savukārt IKP uz vienu iedzīvotāju raksturo ekonomikas attīstības pakāpi valstī (*Dārziņa, 2009*). Kvalitatīvu preču un pakalpojumu ražošana valstī nosaka to, cik augsts būs šīs valsts iedzīvotāju dzīves līmenis, līdz ar to tieši ekonomiskā izaugsme ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas nosaka dzīves līmeņa paaugstināšanos sabiedrībā (*Šenfelde, 2014*).

Izpētot IKP uz vienu iedzīvotāju izmaiņas 2009.-2018.gadā, var secināt, ka 2010.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, novērojams šī rādītāja kritums par 245 tūkst. EUR jeb 2,5 %, savukārt sākot ar 2010.gadu tas vienmērīgi pieauga un līdz 2018.gadam sasniedza 13 968 tūkst. EUR, kas

salīdzinājumā ar 2009.gadu ir par 3 952 tūkst. EUR jeb 39,5 % (*Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, 2020*). Jāatzīmē, ka 2009.-2018.gadā Latvijā novērots arī vispārējais IKP apjoma pieaugums (par 5 452 959 tūkst. EUR jeb 25,4 %) (*Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, 2020*) un Latvijas iedzīvotāju skaita samazinājums (par 228 455 iedzīvotājiem jeb 10,6 %) (*Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, 2019*). Līdz ar to IKP uz vienu iedzīvotāju palielinājumu ietekmēja arī valsts iedzīvotāju skaita samazinājums, kas, matemātiski rēķinot, sekmēja IKP pārdales iedzīvotāju vidū pieaugumu.

Naudas ienākumi ir algota darba ienākumi, natūra gūtie ienākumi, kas pārrēķināti naudas izteiksmē, ienākumi no pašnodarbinātības, pensijas un pabalsti, saņemtie naudas līdzekļi no citām mājsaimniecībām, peļņa no noguldījumiem, dividendēm un akcijām, īpašumu izīrēšana, saņemtā nodokļu pārākums no Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk - VID) (*Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, 2020*), savukārt rīcībā esošie ienākumi ir naudas līdzekļi, kuri paliek mājsaimniecībā pēc visu nodokļu nomaksas (*Šenfelde, 2014*). Šī raksta ietvaros, lai novērtētu Latvijas iedzīvotāju rīcībā esošo ienākumu izmaiņas laika griezumā, tiks izpētīts mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums uz vienu mājsaimniecības locekli.

Pētot mājsaimniecību rīcībā esošā ienākuma uz vienu mājsaimniecības locekli apmēra izmaiņas 2009.-2018.gadā, var secināt, ka vienīgais šī rādītāja, vidējā lieluma valstī un atsevišķi katrā Latvijas plānošanas reģionā, samazinājums tika fiksēts 2010.gadā, salīdzinājumā ar 2009.gadu (vidēji valstī mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli samazinājās par 15,91 EUR jeb 5,6 %). Sākot ar 2010.gadu, vidēji valstī mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli turpināja pieaugt. 2018.gadā, salīdzinājumā ar 2009.gadu, šis rādītājs pieauga par 321,27 EUR jeb 112,43 %. Līdz ar to desmit gadu laikā Latvijā mājsaimniecībās rīcībā esošie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli pieauga 1,12 reizes (*Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, 2019*).

Ienākumu nevienlīdzība raksturo ienākumu pārdales nevienlīdzīgumu valstī, kas rada sociālo distanci un izteiktu sociālo stratifikāciju un izsaka dažādas hierarhiskuma pakāpes valstī. Iedzīvotāju vidū ienākumu pārdales vienlīdzīgums ir sevišķi svarīgs, jo tas nosaka indivīdu vietu sociālajā hierarhijā. Turklāt tajās sabiedrībās, kurās ir lielāks ienākumu nevienlīdzības līmenis, tiek novērots zems uzticēšanās līmenis starp dažāda līmeņa sabiedrības locekļiem (*Vilkinsons, Pikita, 2011*). Lai analizētu ienākumu pārdales nevienlīdzību valstī, tiek pētītas dzīni koeficienta izmaiņas laika griezumā.

Ienākumu pārdales nevienlīdzības novērtējumam Latvijā, tika izpētītas dzīni koeficienta izmaiņu tendences 2009.-2018.gadā. Desmit gadu periodā dzīni koeficients Latvijā viļņveidīgi mainījās, svārstīdamies robežās no 34,5 % līdz 35,9 %. Desmit gadu periodā šis rādītājs samazinājās no 35,9 % atzīmes līdz 35,2 % (*Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, 2019*). Attiecīgi var secināt, ka Latvijā dzīni koeficients nav augsts, tomēr desmit gadu periodā tas nav piedzīvojis strauju kritumu, kas norāda uz to, ka šajā laika periodā netika sasniegts būtisks progress ienākumu nevienlīdzības mazināšanai valstī.

Daudzos avotos nabadzības līmeņa pieaugums valstī tiek izcelta kā nopietna problēma, jo atrodoties nabadzības riska līmenī iedzīvotāji nav spējīgi apmierināt dzīvības uzturēšanai nepieciešamās elementārās vajadzības un dzīve tiek vērsta uz savas eksistences nodrošināšanu (*Latvijas Vēstnesis, 1999*).

Noskaidrojot nabadzības līmeni un tā izmaiņas Latvijā, raksta autore veica personu īpatsvara zem minimālā ienākuma līmeņa izmaiņu analīzi. Šī rādītāja rezultāti gan valstī vidēji, gan Latvijas statistiskajos reģionos, 2009.-2018.gadā piedzīvoja gan straujus kritumus, gan kāpumus. Kopumā vidēji valstī personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa 2009.-2018.gadā samazinājās par 2,3 %, 2018.gadā sasniedzot 7,9 % atzīmi. Turklāt tika secināts, ka nabadzības

riskam visvairāk tiek pakļauti Latvijas iedzīvotāji vecumā no 65 gadiem (*Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, 2020*).

Teritorijas attīstības indekss ir vispārināts rādītājs, kurš tiek izmantots, lai raksturotu attiecīgās teritorijas attīstības līmeni konkrētā laika periodā. Šis rādītājs parāda teritorijas augstāku vai zemāku attīstību salīdzinājumā ar vidējo attīstības līmeni attiecīgajā valstī (*Valsts reģionālās attīstības aģentūra, 2019*). Teritoriju attīstības indeksa aprēķinam tiek izmantoti vairāki rādītāji (IKP uz vienu iedzīvotāju, bezdarba līmenis, iedzīvotāju ienākuma nodokļu apmērs uz vienu iedzīvotāju, nefinanšu investīcijas uz vienu iedzīvotāju, demogrāfiskās slodzes līmenis, individuālo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1 000 iedzīvotājiem, pastāvīgo iedzīvotāju blīvums un pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas pēdējo piecu gadu laikā) (*Hermansons, 2012*).

Teritoriju attīstības indekss Latvijā tika novērtēts sadalījumā pa Latvijas plānošanas reģioniem. Vienīgais reģions, kurā salīdzinājumā ar valsti vidējo rezultātu bija pozitīvs šī rādītāja rezultāts ir Rīgas plānošanas reģions, savukārt pārējos Latvijas plānošanas reģionos šis rezultāts desmit gadu laikā saglabājās negatīvs un zemākais tika fiksēts Latgales reģionā, kur 2018.gadā tas sasniedza -1,285 (*Valsts reģionālās attīstības aģentūra, 2019*).

Kopumā ir jāsecina, ka pamatojoties uz šajā rakstā apskatītajiem iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem, 2009.-2018.gadā ir novērojams Latvijas iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanās (IKP uz vienu iedzīvotāju pieaugums par 39,50 %, mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu uz vienu mājsaimniecības locekli pieaugums par 112,43 %, džini koeficients samazinājās par 1,94 %, personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa samazinājās par 2,30 % un teritoriju attīstības līmenis uzlabojās visos Latvijas plānošanas reģionos), kas apstiprina sākotnēji izvirzītu hipotēzi. Tomēr ir jāmin, ka Latvijā aizvien aktuāla problēma ir ienākumu pārdales nevienlīdzība un reģionu attīstības nevienlīdzība.

Kopsakarības starp augstākminētajiem iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem apkopotas 1.tabulā.

1.tabula

Aprēķināta kopsakarība starp iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem
(autore sastādīta)

Rādītāji	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(1)IKP uz vienu iedzīvotāju	1				
(2)Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli	0,967* 0,94**	1			
(3)Džini koeficients	-0,357* 0,13**	0,367* 0,13**	1		
(4)Personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa	-	- 0,581* 0,34**	0,693* 0,48**	1	
(5)Teritoriju attīstības indekss (Latgales reģionā)	- 0,687* 0,47**	- 0,454* 0,21**	-	-	1

* p<0,05 Pīrsona korelācijas koeficients starp diviem kvantitatīviem mainīgajiem

** Determinācijas koeficients

1.tabulā sniegta aprēķināto kopsakarību starp iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem atspoguļojums. Tukšajās tabulas ailēs netika norādītās tās kopsakarības, kuras pēc korelācijas koeficienta nav būtiskas.

Ciešākā korelācija starp iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem pastāv starp IKP uz vienu iedzīvotāju un mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem uz vienu mājsaimniecības locekli (korelācijas koeficients 0,967), turklāt 94% gadījumā IKP uz vienu iedzīvotāju pieaugums sekmē mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu uz vienu mājsaimniecības

locekli pieaugumu. Nākamā ciešākā kopsakarība pastāv starp IKP uz vienu iedzīvotāju un teritorijas attīstības līmeni (korelācijas koeficients 0,687) un 47% gadījumā IKP uz vienu iedzīvotāju sekmē teritorijas attīstības līmeņa pieaugumu. Šīs kopsakarības aprēķins tika veikts balstoties uz Latgales reģiona attiecīgo rādītāju rezultātiem. Kā nākamo ir jāmin pastāvošo kopsakarību starp mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem uz vienu mājsaimniecības locekli un personu īpatsvaru zem minimālā ienākuma līmeņa (korelācijas koeficients 0,581), kad 34% gadījuma mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu uz vienu mājsaimniecības locekli samazina personu īpatsvaru, kas atrodas zem minimālā ienākuma jeb nabadzības līmeni valstī. Kā nākamā kopsakarības ķēdes sastāvdaļa ir pastāvošā kopsakarība starp dzīni koeficientu un personu īpatsvaru zem minimālā ienākuma līmeņa (korelācijas koeficients 0,693), kad 48% gadījumā dzīni koeficienta samazinājums sekmē personu īpatsvara zem minimālā ienākuma līmeņa samazinājumu jeb sekmē nabadzības līmeņa samazināšanos valstī.

Izpētot iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošo rādītāju kopsakarības ķēdi ir jāsecina, ka iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanas priekšgalā ir IKP uz vienu iedzīvotāju, kurš nosaka mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu uz vienu mājsaimniecības locekli lielumu (94% gadījumā), ko var izskaidrot ar to, ka pieaugot saražotās produkcijas un pakalpojumu daudzumam valstī, attiecīgi pieaug valstī esošo uzņēmumu skaits vai esošo uzņēmumu ienākumi, kuri var tikt novirzīti darbinieku darba algu palielināšanai vai jaunu darbavietu radīšanai.

Jāmin arī pastāvošo kopsakarību starp IKP uz vienu iedzīvotāju un teritoriju attīstības indeksu (Latgales reģionā), ko var pamatot ar to, ka pieaugot valstī saražotās produkcijas un pakalpojumu apjomam, pieaug reģiona pievilcīgums, kas piesaista ne tikai valsts, bet arī ārvalstu investoru finansējumu, kas tiek izlietots reģiona attīstībai dažādās nozarēs.

Dzīni koeficients un personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa rādītāji nosaka sociālās spriedzi sabiedrībā. Zemāk atalgoti iedzīvotāji jūtas atstumti un nevar nodrošināt dzīves līmeni vēlamajā līmenī, kas attiecīgi rada citas problēmas, kuras ietekmē valsts ekonomiku, piemēram, emigrācija.

Raksta autore secina, ka pastāv viennozīmīga saikne starp iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem (no materiālās labklājības viedokļa), attiecīgi samazinoties vienam rādītājam seko cita rādītāja rezultātu samazināšanās, kas rada papildus spriedzi ne tikai sabiedrībā, bet arī valsts ekonomikā kopumā. Piemēram, strauji samazinoties mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem, pieaug personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa, kas attiecīgi sekmē to, ka šie iedzīvotāji kļūst par bezdarbniekiem (papildus valsts budžeta izdevumi, maksājot bezdarbnieka pabalstus) vai lemj par emigrāciju (pieaug IKP uz vienu iedzīvotāju, tomēr tajā pašā laikā samazinās uzņēmumu produktivitāte un pieaug nodokļu slogs uz tiem iedzīvotājiem, kuri ir palikuši Latvijā, jo ir jākompensē iztrūkstošos budžeta ieņēmumus).

Raksta autore uzskata, ka Latvijas valdībai ir jāīsteno pasākumus, kas samazinātu reģionu attīstības nevienlīdzību Latvijā, piemēram, atbalstot mazāk attīstītus novadus, piešķirot valsts finansējumu noteiktu projektu realizēšanai. Sekmējot reģionu attīstības izlīdzināšanu, tiks panākta uzņēmējdarbības aktivizēšana konkrētajos reģionos, kas attiecīgi sekmētu iedzīvotāju ienākumu pieaugumu gan uzņēmējiem, gan darba ņēmējiem.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Dzīves līmeņa interpretējums ir atkarīgs no izvirzītā pētījuma mērķa un pētāmās nozares. Iedzīvotāju dzīves līmenis var tikt pētīts izmantojot gan to raksturojošos objektīvos, gan subjektīvos rādītājus. Respektīvi, pētījumu ietvaros var tikt analizēti tikai objektīvie dzīves līmeni raksturojošie rādītāji, par pamatu ņemot statistikas datus par vidējiem rādītājiem valstī

un veikta to izmaiņu izpēte valstī vai izvērtēts iedzīvotāju subjektīvais viedoklis par to apmierinātību ar dzīvi un pašsajūtu.

- 2009.-2018.gadā ir novērojams Latvijas iedzīvotāju dzīves līmeņa pieaugums (IKP uz vienu iedzīvotāju pieaugums par 39,5%, mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu uz vienu mājsaimniecības locekli pieaugums par 112,43 %, dzīni koeficients samazinājās par 1,94 %, personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa samazinājās par 2,3% un teritoriju attīstības līmenis uzlabojās visos Latvijas plānošanas reģionos), kas apstiprina sākotnēji izvirzītu hipotēzi. Tomēr ir jāmin, ka Latvijā aizvien aktuāla problēma paliek ienākumu pārdales nevienlīdzība un reģionu attīstības nevienlīdzība.
- Pastāv viennozīmīga saikne starp iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem (no materiālās labklājības viedokļa), attiecīgi samazinoties vienam rādītājam seko cita rādītāja rezultātu samazināšanās, kas rada papildus spriedzi ne tikai sabiedrībā, bet arī valsts ekonomikā kopumā. Piemēram, strauji samazinoties mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem, pieaug personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa, kas attiecīgi sekmē to, ka šie iedzīvotāji kļūst par bezdarbniekiem (papildus valsts budžeta izdevumi, maksājot bezdarbnieka pabalstus) vai lemj par emigrāciju (pieaug IKP uz vienu iedzīvotāju, tomēr tajā pašā laikā samazinās uzņēmumu produktivitāte un pieaug nodokļu slogs uz tiem iedzīvotājiem, kuri ir palikuši Latvijā, jo ir jākompensē iztrūkstošos budžeta ieņēmumus).
- Latvijas valdībai ir jāsteno attiecīgos pasākumus, kas samazinātu reģionu attīstības nevienlīdzību Latvijā, piemēram, atbalstot mazāk attīstītus novadus, piešķirot valsts finansējumu noteiktu projektu realizēšanai. Sekmējot reģionu attīstības izlīdzināšanu, tiks panākta uzņēmējdarbības aktivizēšana konkrētajos reģionos, kas attiecīgi sekmētu iedzīvotāju ienākumu pieaugumu gan kā uzņēmējiem, gan kā darba ņēmējiem.

Izmantotie avoti un literatūra

- Anča, G., Barisa, L., Cimdiņš, P. u.c. (2006). *Tautas attīstība*. Rīga: Jumava&Sorosa fonds Latvija&UNDP. 93 lpp.
- Bērziņa, K., Bērziņš, G., Blunavs, G., u.c. (2008). *Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. 78 lpp.
- Centrālā statistikas pārvalde (2015., 5.janv.). *Iedzīvotāju dzīves līmeņa statistika*. <http://www.csb.gov.lv/dokumenti/iedzivotaju-dzives-limena-statistika-28548.html>, sk. 01.11.2019.
- Centrālās Statistikas pārvaldes datubāze (2019., 12.dec.). *Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi Latvijas statistiskajos reģionos*. https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_mb_ienakumi/IIG060.px/table/tableViewLayout1/, sk. 15.04.2020.
- Centrālās statistikas pārvaldes datubāze (2019., 28.maijs). *Iedzīvotāju skaits, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji*. http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz_iedzskaits_ikgad/ISG010.px, sk. 27.04.2020.
- Centrālās statistikas pārvaldes datubāze (2020). *Iekšzemes kopprodukts Latvijā kopā (EKS-2010)*. <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/ekonomika/ikp/tabulas/metadati-iekszemes-kopprodukts-latvija-kopa-eks-2010>, sk.27.04.2020.
- Centrālās statistikas pārvaldes datubāze (2020., 28.febr.). *Personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa Latvijas statistiskajos reģionos (%)*. <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nabadziba/tabulas/mig020/personu-ipatsvars-zem-minimala-ienakuma-limena>, sk. 15.04.2020.
- Centrālās statistikas pārvaldes datubāze (2020., 9.marts). *Iekšzemes kopprodukts pavisam, uz vienu iedzīvotāju un uz vienu nodarbināto*. https://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin_ikp_IKP_ikgad/IKG10_010.px/table/tableViewLayout1/, sk. 27.04.2020.
- Dārziņa, L. (2009., 12.okt.). *Statistika domāta skolēniem. Var noderēt arī politiķiem*. <https://lvportals.lv/norises/198958-statistika-domata-skoleniem-var-noderet-ari-politikiem-2009>, sk. 27.04.2020.
- Eiropas Savienība (2019). *Dzīve Eiropas Savienībā*. <https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/living-lv#tab-2-5>, sk. 01.11.2019.
- Grēviņa, R., Kaža, V., Kroders, K., u.c. (2000.). *Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca: 4478 termini ar tulkojumu angļu, vācu, franču, krievu valodā*. Rīga: Zinātne. 130 lpp.

12. Hermansons, Z. (2012.). Teritorijas attīstības indeksa praktiskā pielietojuma analīze un tā pilnveidošanas iespējas. *Economics and Business*, 22 (1). Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte. 59.-65.lpp.
13. Latvijas Vēstnesis (1999., 20.sep.). *Par nabadzības novēršanu*, 310/311 <https://www.vestnesis.lv/ta/id/17846>, sk. 01.04.2020.
14. Safronova, N. (2014). Iedzīvotāju dzīves kvalitāte Latvijā. Materiālais aspekts. *Daugavpils Universitātes 53. starptautiskā zinātniskās konferences materiāli*. Daugavpils: Akadēmiskais apgāds "Saule". 1.-8.lpp.
15. Stratēģiskās analīzes komisija (2006). *Dzīves kvalitāte Latvijā*. Rīga: Zinātne. 13 lpp.
16. Šenfelde, M. (2014.). *Makroekonomika*. Rīga: RTU Izdevniecība. 241 lpp.
17. Valsts reģionālās attīstības aģentūra (2019.). *Teritorijas attīstības indekss*. http://www.vraa.gov.lv/lv/publikacijas/attistibas_indekss/, sk.27.04.2020.
18. Vilkinsons, R., Pikita, K., (2011). *Līmeņrādīs*. Rīga: Zvaigzne ABC. 333 lpp.

Summary

Within the framework of the article, was performed an assessment of the indicators characterizing the standard of living of the inhabitants in Latvia. The aim of the study was to find out the tendencies of changes in the indicators characterizing the standard of living of the inhabitants in Latvia. In order to achieve the set goal, the author studied the concept and essence of the standard of living of the inhabitants, clarified the indicators characterizing the standard of living of the inhabitants and their changes in Latvia in 2009-2018, as well as developed conclusions and made proposals for raising the standard of living in Latvia.

The standard of living of the inhabitants can be assessed by using various indicators – both objective and subjective. Using objective indicators, the standard of living of the inhabitants is assessed based on average statistical data in the country, while the study of subjective indicators obtains the opinion about the well-being of the inhabitants. According to the authors of the article, the evaluation of the objective indicators gets a clear picture of the standard of living of the inhabitants in the country, especially financial well-being for which five indicators were chosen- GDP per capita, household disposable income per household member, Gini coefficient, the proportion of persons below the minimum income and territorial development index.

During the study, it was found out that there is a clear link between the selected indicators characterizing the standard of living of the inhabitants, respectively, changes in one indicator affect the increase or decrease of another indicator. However, it was found out that GDP per capita is at the forefront of the standard of living of the inhabitants, which determines the further increase of both the standard of living of the inhabitants and the development of the country's regions.

The hypothesis of the research was confirmed and it was concluded that in 2009-2018 there is an increase in the living standard of the Latvian inhabitants (increase in GDP per capita by 39.5%, increase in household disposable income per household member by 112.43%, Gini coefficient decreased by 1.94%, the proportion of persons below the minimum income level decreased by 2.3% and the level of territorial development improved in all planning regions in Latvia). However, it was also noted that inequality of income distribution and inequality of regional development remain as an actual problem in Latvia.